

СРБСКЕ МЛАДЕЖИ.

Лист овај излази као додатак к Школскоме Листу сваког месеца
 напред; Стои 1 ф. 20. н. на целу год. а на по год. 60 новчића.

I. ИГРЕ И ЗАБАВЕ

ЗА РАЗВИЈАЊЕ ТЕЛЕСНИ И ДУШЕВНИ СНАГА.

Путо.

(Гимнастичка игра за друштво.)

Овде се прво одреди мета, до које ће сви скакати, и одреди се награда за онога који први, а каштига за оног, који последњи до ње дође. Онда сви стану у ред, и сваки своје обе ноге веже марамом ниже колена, то је путо, и онда на дат знак сви спутани скачу које пре до мете. Игра се само на трави или на песку. Ко први дође, он заповеда, шта ће последњи за каштигу да чини, нп. да га на леђи до мете однесе, или, да што одигра или одпева или друго шта; или се погоде, да прва пола играча, која до мете дође, другу полу узми, и да се ова на леђи натраг однесе.

Ајдук.

(Гимн. игра за друштво.)

За ову игру треба мали брежуљак, као оно град (види бр. 1.) Едан од деце на којег коцка падне, то је ајдук; он иде на град, да сам брани град. И овде има два кола свуд околу града, то су шанчеви, горњи је градски, доњи непријатељски. Сва остала дружина стане околу града оздо, па едан

по едан натрчава на айдука, да га свуче доле. Ко га свуче, он е онда айдук, а онај е мртав, и иде из игре. Коег айдук ухвати, и тај е мртав, и иде из игре, док сви не падну. Први айдук има их највише да свлада, а следећи све мањ. Кад нема никога више, онда починѣ игра из нова. Може се играти и на равници. Што е град већи, то е боља игра.

Вученѣ лакта.

(Гимнастичка игра за парове.)

Пар и пар окрене се и стане као и при вученю шаке и одапре ногама, пак се десним лактом закваче и вуку, кође кога левимда надвуче. После се закваче левим лактовима, најпосле с десним, и десним с левим. Кои су вешти у баланзованю могу се окретати, вртити, онда наслонѣне ноге стоје само петом на земљи, а друге лете у ваздуху.

Дизанѣ штапа.

(Гимнастичка игра за самце.)

Узми поманѣ штап, ухвати га за едан крај тако, да е длан у вис окренут, укрути руку у лакту, али и колена, и крста, и дижи штап лагано у вис, док га над главу не дигнеш. Учини то и другом руком. Узми после други дужи и тежи штап и дижи га исто тако најпре едном па другом руком. Лаких штапова може се везати два, три и више па ускупа дизати. Тежи штап ухвати најпре за дебљи крај па дижи, а после ухвати и за танѣи. — За оснаженѣ руке врло добра игра. —

Слепа мува и език.

(Погађачке игре.)

Узме се различнога воћа и естивнога кореня, или колача, изсече се на ситне коцке, стави се свако башка, и онда се на коцку одреди,

ко ће за ким долазити да погађа. Првом на реду вежу се очи, и онда му се даде редом на език по една коцка од оних естива, да е поједе, али да и погоди, шта е, или од јабуке, или од крушке, шљиве, брескве и др. или од корена овог или оног, од овог плод онога колача. За свако, ког непогоди, дае залог. Кад е окоштао све, онда се другоме везују очи, па овај погађа, и тако редом, док се сви не обреде. Што е више естива а ситније мрве, тим е боља игра.

Узме се више чисти празни чаша, и успе се у једну чисте изворске воде, у другу бунарске, у једну кишне, у другу мало с водом вина, у једну с водом мало сирћета, у другу с водом мало шећера, у једну мало о водом соли, у једну мало с водом млека, или расола и др. И онда се коцком одреди ко ће за ким долазити да погађа, па првом на реду вежу се очи, и едан од друштва дае му малом кашчицом од сваке воде редом, да погоди, каква е. За сваку што не погоди; дае залог. Кад е обредио све, онда се везују очи другом, да исто тако погађа, после трећем, док се сви не обреде.

Неша.

(Игра за залог.)

Све друштво увати се у коло, рука за руку, руке опружено, па иду у наоколо, а едан стои у среди то е Неша и управљајући пева: Неша има пет синова, пет синова има Неша, ти неведу, ти непију, него гледе, па сви чине, овако. Сви певају с њиме, кад дође до речи овако, онда се изери рукама, или ногама или лицем како кад оће, а сви морају одма стати и онако исто чинити. Ко не учини, или не уме, дае залог. Неша мора бити вешт у свакојаким кривљњом, и што бољ уме, тим е веселија игра. Кривљња има очима, устима, главом, трупом, рукама, ногама или помешано, у едаред са више удова.

Невидљива ствар.

(Шаљива игра.)

На свету има много чуда; има люди видовити, па виде више него други; има врачара, па обсењу другоме очи, те не види ни оно, што сви виде. И ово е цела истина. Ја ћу ти нешто у руке дати, то можеш стиснути, гњечити, превртати и вући колико год волѝ имаш, и опет нећеш видети шта е, а сви у наоколо видеће. — Међу тим узми његову руку и стави на његово уво. —

Рачунске игре.

Два оца и два сина донесу из лова сваки по једнога зеца, а нема више но три зеца, како је то?

Како ћеш начинити, да од шестине одузмеш $\frac{1}{2}$, и од деветине $\frac{3}{8}$ па да опет остане она шест, овде девет?

Један богат човек поклони цркви шест сребрних кандила која су у скупа 600 лотова тешка, а свако за 1 лот теже од другог. Колико је било свако тешко?

Загонетке.

Бела белу тера преко бела поља, дај ми Бела бела леба из белог крила?

Гурава кобила све поље побила?

Гураво прасе све поље опасе?

Једна грудa воска свему свету доста?

Беле овце из кошаре вире?

Шта неможе бити на тавану?

Шта неможе о клину висити?

Шта е сваки рад бити, а немари да је?

Шта на воду иде, а воде не пије?

Шта ће бити сутра а било и јуче?

Решеня из броя 5.

I. Рачунски задатци. 1.) П Е Т. 2.) Осам сати од подне буде само 8, а на осам сати у вече додај још толико, па ће изаћи 4 сата по поноћи. — 3.) Напиши „петина“ па побриши „и на“, остаће пет.

II. Загонетке. 1.) Рукавице и прсти. 2.) Ко вагру креше, 3.) Сат. 4.) Чизме. 5.) Дете на криштенџ. 6.) Ја. 7.) Учитель. 8.) Четир сисе у краве. 9.) Три и више свежа. 10.) Јасук.

Н А У К Е.

Свете речи.

X.

СВЕ СЕ МИЈЕЊА ДО ВОЉЕ БОЖИЈЕ.

*

Иисусъ Христосъ вели: „Неко и земля мимодѣтъ, словеса же моя не мимодѣтъ.“ (Мат. гл. 24. ст. 35.)'

Иисусъ Христосъ вели: Небо и земля проћи ће, али рјечи моје не ће проћи.

Небо и земля и све што е на њима, могу о себи рећи: Данас јесмо, а сутра нијесмо; али за Господа Бога и вољу Божию не може тога нико и нигда казати; Господ е Богъ вазда онај истый, Божія е воля вазда она иста; Божіе се речи нигда неменяю, Божій е законъ вечитъ.

Ко не зна, да човекъ може бити данас чоек сјутра црна земля? Али Господъ Богъ, воля Божія или речи Божіе, остаће вавекъ као што и данасъ есу.

* *

Благъ Господъ, въз вѣкъ милость егѡ, и даже до рода истина егѡ. (Ѳал. 99. ст. 5.)

Добар је Господ; милост је његова ва вијек, и истина његова од кољена на кољено.

Речи су Божіе воля Божія и истина Божія; речи су Божіе вечне, дакле и воля е Божія вечна, и истина Божія. Што е првима людима истина была, то е и нама сад, то ће и последњему колену нашему истина бити, истина Божія. Истина се Божія не меня.

* * *

Истина Господња пребываѣтъ въз вѣкъ, (Ѳ. 116. ст. 2.)

Истина Господња трае до вијека.

Тако е.

* * * *

Господъ разораетъ совѣкты лъди, и ѡметаетъ же мысли людѣи, и ѡметаетъ совѣкты князей: Совѣкты же Господень въз вѣкъ пребываѣтъ, помышленія срца егѡ въз и родъ и родъ. (Ѳ. 32. ст. 10. и 11.)

Господ разбија намјере незнабошцима, уништава помисли народима, обара савјете кнезовске. Намјера е Господња тврда до вијека, мысли срца његова од кољена на кољено.

Помисли, намере и савете людске, све то разбија и уништава Господь, кадъ се не судараю съ Божиимъ помислима, съ Божиимъ намерама, Божиимъ саветима.

Све се промијенило до воље Божје.

* * * * *

Многи мысли въ сердци
мужа : совѣтъ же Господень въ
вѣкъ пребываетъ. (Пр. Сол. гл.
19. ст. 21.)

У сердцу човѣка многе су
намѣре; а совѣтъ Господань
естъ вѣчанъ.

Само оне мисли и намере людске које се слажу съ Божиима мислима и намерама, валяю и есу вечне; само Божій савет љестъ вечанъ; незнабожачке се мисли и намере меняю.

* * * * *

Всака плоть акъ трава, и
всака слава чловѣча акъ цвѣтъ
травный, изше трава, и цвѣтъ
са ѡпаде : глаголю же Госпо-
день пребываетъ во вѣки.
(Посл. Петр. зач. 58. ст. 24.
и 25.)

Свако је тијело као трава,
и свака слава човјечија као
цвијет травни: осуши се трава,
и цвијет њезин отпаде; Али
ријеч Господња остаје до вијека.

Тако е.

Во и Коњ

(басна.)

Посумња се једаред во, да л' је коњ онако удесан за бој као што га кажу, па рече : та ни рогова немаш. Коњ се окрене па живо вола по уву депи. Од часа се развије волу сумња. На то рече коњ : ко ће шта волу пошатно да начини, мора се по њему владати.

Шта ја све имам.

Ево имам два ока у глави,
Њима видим како с' небо плави,
Видим цвеће, птице, рибе чиле,

Видим моје родитеље миле.
Очи моје, Богу фалу дајте,
Очи моје весело гледајте!

Ево имам ува два,
Послушна су обадва,
Њима слушам кад нам вели нана .
„Децо моја, будите ваљана!“
И кад баба зове да се ради:
„Ко год ради небои се глади!

Имам уста, говорићу њима
Оцу, мајки, пријатељма свима.
Штогод мислим казат' могу,
Штогод не знам питат' могу,
Могу певат', смејати се могу —
Ох па могу молити се Богу!

Имам срце малено у грудма,
Весело је међу добрим људма,
Родитеље љуби као добро сво!
Ал одкуд ми срце у грудима то?
Бог ми даде срце, та зар не знам, гле!
Бог ми даде срце, љубав, живот, све.

Творцу

(по немачком.)

Кадгод ми се силе твоје
Мудрог створа, Боже свети
И љубави твоје вечне
Благодарна душа сети:
Сав усхићен не знам како
Да ти славим образ твой
О пресвети отче мой!

Кудгод глением, свуд сјае
Дивна чуда дела твоја
Тебе байно небо штује,
Тебе слави, тебе с' бои;
Ер га врелим сунцем красиш,
Одеваш га дивним бајом
И звезданим, бледим сјаом.

Ко ће смерит' трк ветрова,
Ко л' е кадар кишу дати?
И за тайну унутарњост
Ове земљ' разабрати? —
Ти едини силни Боже,
Твоя й само благод стайна
Неизмерна и безкрайна!

(„Из Венца“)

Тебе слави зрак сунчани,
Бурна мора, горде горе;
И најмањи ситни црви
Оданост ти своју творе,
Сво растин' чило виче:
„Бог нам жића даде само
С тог Га скупа величамо!“

Људско тело, кога створи
Твоя рука Боже свети,
Богодани дух и разум
Што нас вавек добру прати.
И васцели створ човечий
Највећи нам доказ дае,
Љубав твоја колика е.

О, Господе, ти си Бог наш!
Тако цели народ кличе.
Па и ја ћу да те славим
Кроз сво мое кратко биће.
А сва дивна васнона
Уздају' се у тог Бога
Предузноси Творца свога.

М. Нешковић.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Поштенѣ.

(Из науке о дужностима.)

Шта е поштенѣ? Найвеће благо, које е дао Бог у срце свакога човека сирмака као и богата. Који благослов доноси то благо? Доноси веру и поштованѣ свег света, ко год нас зна. Ко увек оно чини, за које може одговор дати Богу и савести својој, то е човек од поштена. Свако зло дело, које ко чини, вређа поштенѣ; ко е поштенѣ изгубио све е изгубио. Шта вреди лупежу и варалици и отимачу што има новаца и блага, кад нема найвећега блага поштена. Шта вреди лажи, и потваралици и опадачу, што се уме довијати, кад му сама душа виче: нечиниш поштено. Ко чини поштено? Онај, ког се речи и дела слажу са поштенѣм. Док год ко чува своје поштенѣ и не окаља га, дотле није сирма, ни несретан, ер има у срцу свом благо найвеће; поштенѣ и добро име увек е едно е другим; а добро е име препорука у сав свет. Поштенѣ е велика снага, редко се ко усуди противу нѣга, и когод се усуди, пропадне. Поштенѣ е вера и поузданѣ тако, да се на реч поштена човека сваки ослони. Ко дакле жели, да пред Богом и людма и сам пред собом вреди шта, нека чува своје поштенѣ; то е огледало врстности; то нека сјае чисто и јасно и из вашег срца.

Непоштенѣ, ако где шта и задобије, опет изађе свакоме пре ил после на зло и пропаст. Болѣ е мрва поштена, него товар непоштена. Што е поштено едared и довека. Непоштенѣ е велико зло и велика срамота; непоштен погази и изгуби онај болји део својега людскога бића.

О усевској земљи

(една лекција за неделошколце)

(свршетак.)

За испитиванѣ различите врсте земљ, — о ком е у броју 4. овога Листа говорено — иште се по нешто вештине, те зато, ко е рад, да са својим испитима што сигурнији буде, нека их више реда учини, не само да се увери, да е добро

чинѣно, него да се извештба; и ако е већи комад землѣ, коју испитуе, валя с више места бар са сви краєва да пробе узме и да пробу начини.

Држим да ние нужно доказивати, колико е важно познавати земљу. Само ко земљу познае, уме е и разумно користити. Без познаваня землѣ ние земљоделство, но само гађанѣ по мраку и ослањанѣ на срећу. Ко не разуме шта ради перади болѣ него и свако живинче; а ко разуме, он и напредуе. Где се земля познае, онде се и разумно ради, онде цвета и земљоделство, а са овим и народно благостанѣ, и снага народа, и слобода и слава; а где земљоделство пада, пропада увек и народ, народ и богати и радљиви, и кои тера и занате и трговину, а камо ли онај, кои на занате ништа не дае.

При оценѣваню землѣ има се пазити још и на дубљину нѣзину, и на нѣзин табан, али и на површност и на положай.

Дубљина усевске землѣ од велике е важности. Узалуд е најбоља земля, ако е плитка, ако одма испод нѣ лежи камен, те се не да ни дублѣ у ню заорати, ни закопати, да се не удара на камен. Разлика између плитке и дубоке землѣ, то е баш као између плитке и дубоке с новцима кесе; она у часу изда, а ова трае.

Колико е коя земля дубока дозна се копајући е, или бушећи на више места. При овоме има се разликовати таван горњи или прва ораница, од тавана дојнога. Горњи таван допире, док у нѣму црнице има, и то е права усевска земля, прва ораница; а одатле починѣ таван дојни. Што е горњи таван дубљи, то е земля вреднија, ер дуже рађа; а што е овај таван плићи, то изда пре баш као плитка кеса.

По дубљини разликују се три врсте землѣ: ако горњи таван износи манѣ од 6 палаца, (по стопе), зове се плитка; до 8 палаца зове се средња, а преко 10 зове се дубока.

Готово сви усеви и расади доносе тим више рода, што е земля дубља, ер корен више ране вуче, те болѣ прия. Зато и вредност землѣ са нѣзином дубљином расте и пада, и то тако да са сваким палцем преко 6 расте вредност за 8%, а са сваким палцем испод 6 пада вредност са 20%. Ово е дакле ствар врло важна и валя да се сваки разуман ратар обазире на ово, било да земљу купуе, или да е продае.

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

Исто е овако и дойши таван землѣ од велике важности, колико за усеве и расаде, још више за горњи таван, — и није ваљан ратар, ко и ово не познае. Готово сви расади и усеви пружају свој корен и у дојни таван, треба дакле сејач да зна, шта ће му корен од семена онде наћи; оће ли гладнити или благовати. Окром тога : вредност дојног тавана мери се увек према горњѣм. Ако е испод пескуше опет онаки таван, кои сву воду још дублѣ попушта, онда е то по горњи таван још горе, него, ако испод смолњаче опет онаки таван стои кои воду не пропушта; ер онде се пескуша још већма осуши, а овде смолњача још већма у води дави, и још мучније е поправити и едну и другу. Али, ако е испод горњѣга тавана оздо онаки, кои е кадар горњѣга мане поправити, онда е земля у толико вреднија; а још и више, ако е испод доброга горњѣга тавана добар и дојни. Ако е испод иловаче таван песковит или кречан, или испод пескуше ил кречулѣ иловача, онда се може изораванѣм дојног тавана и мешанѣм са горњим поправити и дојни и горњи, и начинити, да од лоше землѣ изађе добра, те тим вреднија. Истина е, може се ово учинити довлачећи оно што земљи недостаје са стране, с ледина, с брда, из шуме, с реке, и одкуд е ближе и лакше, пак уоравајући (у пескушу иловачу, у иловачу песак) као што се чини с ђубретом; али е свако довлачењѣ сила скуплѣ, него кад се онде на месту испод землѣ, па још без дубокога орања изорати може; ово е и најлакши и најбржи и најбољитнији начин поправљања землѣ, ма да се у земляма, где земљоделство цвета нежали и из далѣга довлачити онај материал, с којим се која земля поправља, ер се рачуном и искуством осведочило, да се за сваку форинту и стотину и илјаде и милионе, кои се на ово издају, на ономе далеко богатием и болѣм роду и плоду па кадкад за годину за две дана, по пет и десет пута више добие, него што е на поправљањѣ землѣ потрошено.

При оцењивању землѣ и положај е нѣзин од велике важности ер и од овога зависи плодност. Свакоме е познато, да су југу окренуте землѣ најтоплије, северу најладније, западу окренуте више влаги добивају, а истоку окренуте више од зиме и ветра страдају; отуда на јужном положају сваки род и раније доспе, и бољи буде; на западном положају доспева поздније и буде лошии; још позднии и још лошии е на источној страни, а најдоцније доспе и најлошии изађе на страни северной. Нека сваки покуша

мерити и брояти, пак ће одма видити, како и боља земља, и бољи род, и боље семе опет мањ и лошијега рода даје на северном положају, него на јужном.

Али није гледати ни само на ово. Ако је нп. јужни положај сасвим отворен, да га може источни ветар бити својом ладноћом и западни својом влагом, онда није сила вредниј од оних; а ако су ови заклонџни од севера, могу вредити, готово као и онај.

Уз ово ваља да је и земља згодна за положај. Пескуша, која је по себи сува, не ваља за јужни положај, јер је овде сунце још пре осуши, него на другом положају; особито је за зимњ усеве рђава пескуша на јужном положају, јер са овога положаја прво снег оде, те ту усеви најбрже од мразева пропадну. Неваља пескуша ни на јутренјем положају, ту је опет јак суви ветрови осуше и размеђу, и многу штету усевима почине; него је пескуша најбоља за положај западни; ту добива од влажних ветрова више влаге, која јој је врло нужна. На западном положају, па кад се још и влажна година деси, може пескуша берићетнија бити, него друга много боља земља, на незгодном положају и у незгодну годину. Са иловачом је сасвим другачије: ова се на западном положају, па у мочарној години сва у води удави. За ову је свакад, особито у мочарне године бољи јужни положај. Источни је положај за иловачу добар само у мочарне године, ако није сувине ладних ветрова. Кречна је земља својом нарављу сила на пескушу налик, те и у онаким положајима боља; и ова је у мочарне године берићетнија, а у сушне јавија.

Исто овако има и висина места уплив на усеви и на расаде. Што је које место више на висини, на брду, то је ладније и већма ветру изложено, а у низи је и топлије и заклонитије, само ако нема онуда ветромета, који већма шкоде, него на вису зима. Брдашца, која су 25 до 30 степени коса и југу окренута, па ако су и од севера, и од пола истока и запада добро заклонџна, то су праве жупе, још ако је кречне земље, или ако је ма које друге црне ма не црнице да се покрије, онда су то најбоља места за виноград и за све јужне расаде и плодове; на таким местима, ко их уме разумно користити, могу и код нас доспети вина и воћа, која се могу мерити, са најбољима на свету.

Најпоследње има и површина земље своје мане и своје до-

www.unlib.rs

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

бре стране. Сваки зна, да е равна земля лакша за рад, него не равна; а што е коя стрмия, тим е манѣ вредна, не само зато, што е теже радити, него што е сваки ветар и киша у дол рони, и то баш онај најболји таван с нѣ у дол носи, са чим јоу све плићу и голију и яловию оставља, а долове нѣзином машћу пуни; отуда су предели око ушћа река, као и око ушћа потока сила берићетни, него други.

Али има и овде изузетака. Нис ни равница за сваку землю пробитачна. Иловача е тим гора, што равније лежи, ер онда још вода на нѣој лежи, нема куд да одије; а на потолитом месту, не само да е лакше одпустити, него одије и сама. Са песком е противно; овај се опет и на равници тешко одржи противу ветра, а на брду е још горе по нѣга.

Окром ових знакова има вешт ратар још и других, по којима ваљану землю позна, и цени, и мери, и има вештине, те уме и на незгоднијем положаю, са своје лошѣ землѣ, болји род добити и већу аснѣ свући, него невештак и незналица са најболѣ землѣ и најболѣга положая; па још вешт ратар уз то не само, да своју землю не оштети, не поарчи, него е још заштеди и болю начини. Сваки зна, да е земля тим лошија што се више види по нѣој шљонка, и пиљака, и каменја, кои не само што узалуд леже, него и ратила јако сакате, и силно овим трошка начине. Готово е овако са панѣвима и са коровом по нѣвама, кои е усевима од веће штете него пиљци и каменѣ: Разуман ратар при оценјиваню вредности землѣ узимлѣ на рачун и то, колико му е од куће удалѣна, ер зна добро, да е земля што кући ближа, то пробитачнија, а далеко од куће лежећа земля многоме незналици сав донос однесе на времену и на вожни, макар било на собствени коли и конји. Разумнога ратара видићеш далѣ, како уме и лошиој земљи начинити већу вредност: он изравна рупе; он е очисти од панѣва, и отреби од каменја; он утамани коров; он сатре слаћине; он паленѣм начини тресет најплодниом земљом; он на згодне рупе пропусти воду издана, ако зна да е оздо песак, и онда изсечући иловачне табане нѣнове сасвим издана уништи; он осуши баре и мочаре било на отворене яркове, било као што многи новиег доба чине, на олуке и на цеви испод землѣ, које истина сила кошта, али се ови трошкови сила реда одма с првом жетвом накнаде, а земљи вредност са много % од вдаред подигне. Вешт ратар уме своју малаксалу

земљу кадгод само са едан ил два прста дубљим оранџм оснажити, извлачећи ону оздо снажнију здравицу у вис; он уме са дойним таваном дотерати горњи и поправити најлошију земљу, ако су само тавани угодни; најпосле, он уме и редом коѣ за коим семе сеѣ не само са земљѣ больи род добити, него још и овим земљу поправити; где на против незналица најболу земљу побатали, попарложи, поарчи и поквари тако, да ни пола од оне вредности нема, коју би имала, кад би вештаку у рукама била, и ни десети део онога рода неноси, кобга би носила у вештака.

Б а ч к а.

(Продужено.)

Слободне и краљѣве вароши у Бачкој жупанији есу ове:

НОВИ САД на левом брегу Дунава наспрам Варадина, една од нај лепших вароша у дољной угарској. Овде е столица православног Епископа Бачког. Има пет православних цркви а то су: Саборна или Свето Ђурђевска, у којој е гробница епископа Бачких; Альмашка нај- већа и најлепша од свију новосадских цркви посвећена светим великим Јерарсима, у овој цркви хранила се стародревна икона Матере Божие са драгоцѣним украсима, коя е у време покрета нестала; Успенска, Јоановска или св. Предтечева и Николаевска, покрај коѣ се находи доброуређена болница православне црквене общине. Осим тога находи се од старине мала црква на ченейски салаши, а пре неколике година подигао е преосвештени Епископ Платон Атанацковић о своје трошку цркву св. Петра и Павла — на Альмашком гробљу. У Новом Саду постои србска велика гимназија, коя е године 1816 основана, и 1865. с' знаменитом државном годишњом подпором по милости нашега пресветлога Цара Франца Јосифа I снабђвена; ту стануе књижевно друштво Матица Србска, духовни стол или консистория епархие Бачке, и Србско Народно Позориште.

Нови Сад е постао тек у трећој десетини прошлога века, кад су се Србљи из Рац-Алмаша и из других места у Угарској амо до- селили, и кад су се београдски грађани године 1739, пошто Београд турци задобише, овамо преселили. У почетку се звала ова варош варадински шанац, а име Нови Сад добила е 1749, кад е за слободну краљѣву варош проглашена.

Осим Србаља Православне вере, кои у Новом Саду знамениту ве- ѣину и по броју жительствова и по богатству сачинявају, има у Новом Саду община од свију вѣрозакона што се у угарској находѣ, и свака вѣрозаконска община има своју цркву. Тако римокаголици имају 2 Цркве и 1 капелу; унијати русини, ермени, лутерани, калвини и евреји

УНИВЕРЗИТЕТСКА БИБЛИОТЕКА

сваки по едну цркву имаю. Нови Сад е год. 1849 од бунтовника из града Варадина страшно разорен и попалѣн, али се помоћу царском брзо из пепела обновио и сад е много лепши, него пре што е био. Жителја има 18,000, од коих едни знатну трговину воде, а други се са земљоделством и рукоделством занимаю. — Нови Сад е средиште књижевности србске на овој страни. У њму се находе две књигопечатиѣ, од коих е едну преосвештени Епископ Платон недавно поконио гимназиј Новосадској. Тай исти штедри Меценат Србски наменио е свой великолѣпни за 40,000 Форинти куплѣни дом за палату правне академие србске, коя ће се, ако Бог да, по времену у Новом Саду подићи. — Нови Сад се зове по немачки: Neusatz, мађарски Ujvidék, а латински: Neoplanta.

СОМБОР, највећа Србска варош у Угарској. Жителја има 22 хиљаде, од коих близо 12 хиљада Србаля источне цркве, а остали су понајвише Србљи западне цркве и зову се Бунѣвци; уз нешто мало Немаца и Мађара. До године 1745 Сомбор е са своим населѣним пустињама сачинявао капетанију Сомборску у Србском потиском округу. Те године старешине домаће у својој скупштини закључе да моле за себе она изузетна права коя у Угарској уживаю Јазиги и Кумани; но уместо да им се ова молба уважи, добле варош ова год. 1749 повластице слободне краљѣве вароши али са сманѣним простором, тако да е сада 8 села населѣно у наоколо на негдашњим земљишту ове вароши.

Срби доселывали су се у Сомбор у разна времена за време владаня Турског у Угарској, а особито после изгнаня Турака из ових земаля, које е било околo 1685 године; они источни цркве пореклом су понајвише из западног дела Србије (Валѣвског и Шабачког округа, око реке Колубаре Језаве, и предела Лугомира), а они западне цркве су из Далмације (око Макарске, и Дубровника); први говоре источним, а други западним Србским наречием.

У овој вароши има три православна храма Божия: Свето Ђурѣвски или велики, кои е сазидан 1759 године, на месту пре тога постојавше манѣ цркве, и у коме е саранѣн Обр-Капетан Милиције Сомборске кнез Јанко Бранковић синовац последнѣга Деспота Ђурѣја, (умро по свой прилици између 1722 и 1739 године), и владика Бачки Јоан Јоановић; друга парохіална црква е Светопредтечева сазидана на месту где е за време Турске владе Цамия, а пре тога хришћанска црква била, трећа е црква Светоуспенска на великом гробљу. — Римляни имаю парохіалну цркву Св. Троице, коя е пре тога намастир отаца бошнячког реда светога Франѣ била, но цар Јосиф II. протеравши одавде Фратрове, предао ю е овдашњој римској обштини. Друга нова Римска црква сад се у велико зида. Варошки дом подигнут е на месту где е негда био дворца кнеза (грофа) Јанка Бранковића. Жупаниска палата стои на само на врло лепом узвишеном месту, у нjoj се находе две малене црквице, една наша а друга римска, обадве су посвећене успомени Св. апостола' Петра и Павла, ербо е у прва времена историје Угарске постојавша у овом пределу жупа-

нија Бодричка славила св. Петра а жупанија Бачка св. Павла. У Сомбору постоји Србска учитељска приправничка школа, која је 1812 основана у Сент-Андреји, а 1816 овамо пренешена; даље варошка подреалка, и србска главна основна школа.

Житељи се занимају земљоделством и тргују раном и марвом. Францов канал одстоји на $\frac{1}{2}$ сата од вароши.

Около Сомбора има на земљишту варошком 12 селишта, која у округу варош опасују, и то су од сјеверне стране: Ранчево са горњим салашима, Билић и Обзир. Са источне стране: Миличићи, Шапоњић, Иваново село и Источна Градина са деловима пустаре Кулице, и Петковца. Са јужне стране Западна Градина са селиштем Жарковцем, у коме је до 130 кућа и Србска школа, и селиште Чичово са врло плодним земљиштем. Са западне стране јесу селишта: Буковац са Србском школом; Шикара (негда Пиперош) и Браћевић, са северо западне стране је Ненадић с буљвачком школом.

СУБОТИЦА. Велика варош са 50,000 житеља, међу којима има преко 40,000 Бунџаца или Далматинаца (Србаја западног наречја и римске цркве), 5000 Мађара, и до 4000 православних Србаја. Варошки хатар простире се на више квадратни миља, и житељи су земљом тако богати, да многи по више стотина, а гдекоји и хиљадама јутара земљи имају. Стародревна црква Францисканскога самостана била је негда турска кула или тврђина; велика парохјална римска црква сазиђана је по плану калачке архиепископске цркве. Православна је црква онизка али дугачка и посвећена је Спасовом вознесенију, — Ту се налази лепо здание за позоришна представљања, велика гимназија, и многе основне школе, међу којима једна двокласна Србска за мушку, и једна једнокласна за женску децу. —

На по сата од вароши идући у Сегедин јест езеро Палић, на коме се налазе лековите купке.

У Суботици и у околини станују богате племићке породице, Рудићи, Войнићи, Сучићи, Антуновићи и т. д.

Окром споменуте три слободне и краљеве вароши жупанија Бачке подељено је на пет срезова, од којих последњи сачињава краљевски крунски слободни потиски округ.

У прва четири среза ово су знатнија места :

БАЈА. Слободна варош, на северној страни Бачке Жупаније $\frac{1}{4}$ сата од великог Дунава, на Дунавцу који се зове Шугавица, и по коме се бродити може. У Баји има 16,000 житеља, који се трговином и рукоделством занимају. Од занатлија има ту много чизмара, кожухара, опанчара, кабаничара и кројача. Четири годишња вашара врло су на гласу, особито са добре марве и свиња, који се амо дотерују и одавде чак у Пешту, у Беч и даље продају. Но највећма је ова варош на гласу са житне трговине, јер се ту преко године по више стотина лађа натоваре пшеницом, наполицом, зобљу и кукурузом, те се носе Дунавом на Ђурску и Мошоњску пияцу. Још се води овде трговина с даскама, вуном, кожама и вином. Негда су овде сами Србљи становали, који су у мирно доба као врстни грађани и трговци, а у време

рата као храбри и одважни војници домовини служили. Сад е број православних Србаја тако мален да едва 800 душа сачинява. Остали су жители (изузевши 1000 евреја, и неколико стотина еванђелика) римској цркви отдани. Међу овима простота говори србски западним наречиєм и назива себе Булѣвцима. Занатлине и трговци говоре понайвише мађарски и нешто немачки.

Срби православне вере имаю две цркве, една е парохиялна или велика, коя слави св. Николу летѣгѣа, а друга или мала, у којој се само на Богородичне празднике служба свршуе, находи се у дворишту велике србске общтинске куће, и посвећена е Благовештению. Римляни имаю едну парохиялну и едну Францисканску цркву. Варош ова о своме трошку издржава велику мађарску гимназию, главну мађарску, и двокласну основну србску школу. Бая е године 1839, 1 Мая по нов. кал. готово сва изгорела, али е потом још много лепша сазидана.

Северно од Бае ест бунѣвачко место Ванцага, а ближе к' Дунаву недалеко од станице паробродске показую место, где е по Географин Матије Белия у 17. и 18. веку била србска јуначка неселбина „Пандур“ од кое задобише име србски пандури, кои су у ратовима, што их е Аустрија против Нѣмца водила, чуда храбрости починили.

Јужно од Бае у шуми недалеко од байске водиче, куда многи наш народ у очи Преображеня долази, био е манастир наш Моношторца, кога су Ракоцини бунтовници, кое народ наш куруцима зове, у очи Преображеня 1707 опустили и калуђере потукли. Иконостас тога манастира находи се у цркви села Риђице, а и кнѣге Србуљ тамо су и у селу Станишићима. Од Моношторца к' југу уз Дунав бяху на почетку прошлога столећа србска села Сремляни, Сантово, Барачка: Даутово. Сад у тим местима живе Мађари и Немци, само у Сантову Срби римске вере или Шокци. Из осталих места разселио се народ у Станишиће и у Сомбор.

Југоисточно од Бае у селу Риђици има још до 80 србских кућа кои су се населили из старога Леђена, (сад не далеко оданде лежеће пустаре), где се као што се говори родио славни Руски генерал Кутузов, кога — веле — да е майка у повою у Русию однела, приликом кад су се Срби за владе Марије Терезије у великим четама одавде у Русию селили.

У околини Байској станую племићске бунѣвачке породице на своим пустама: Латяновићи у Боршоту, и Пиюковићи у Матиевићу.

Овим се отвара предплата за друго полгодие овога Листа.

Издае и уређуе Никола Ђ. Вукићевић.

Брзотиском Андрије Вагнера и друга.